

“LEBLEBİ TOZU” FİLMİ ÜZERİNE KÜLTÜR TURİZMİ VE EKONOMİSİ BAĞLAMINDA BİR DEĞERLENDİRME*

An Evaluation in the Context of Cultural Tourism and Economy on
“Leblebi Tozu” Film

Nazife ÖZDEMİR*

ÖZET

Kültür, sürdürülebilir ekonomik kalkınmanın ana kaynaklarından biri haline gelmiştir. Bu da kültür ekonomisi ya da kültür endüstrisini gündeme getirmiştir. Kültür ekonomisi ya da endüstrisi, Alman filozofu Adorno gibi isimler tarafından daha çok kapitalizme hizmet eden bir aygıt gibi görülmüştür. Onu salt kapitalizme hizmet eden bir sektör olarak değerlendirmek, medyanın da etkisiyle giderek gelişen kültür turizmine dönük çabaları geliştirmemek anlamına gelecektir. Dünyada ve Türkiye’de kültür ekonomisi kapsamına pek çok ürün, hizmet, faaliyet, kurum, aktör ve sistem dâhil edilmekte ve değerlendirilmektedir. Kültür endüstrisinde film ve video, televizyon ve radyo, video oyunları, müzik (kayıtlı müzik piyasası, canlı müzik gösterileri, müzik sektöründeki yeni baskılar), kitaplar ve basın (kitap basımı, dergi ve gazete baskıları) önemli bir yere sahiptir. “Bacasız sanayi” olarak nitelendirilen sinemanın ülkelerin ekonomileri, kültürlerinin tanıtımında ve kültür turizminde çok önemli bir misyonu üstlendiği görülmektedir. Sinema filmleriyle televizyon dizileri, bir yandan büyük ekonomik kazançların elde edilmesine, diğer yandan da ülkelerin kültürlerinin tanıtılmasına ve kültür turizminin geliştirilmesine katkıda bulunmaktadır. Bu çalışmada, 2016 yılında gösterime giren “Leblebi Tozu” aldı sinema filmi, kültür turizmi ve ekonomisi bağlamında ele alınıp değerlendirilmiştir. Çalışma ile söz konusu filmin kültür turizmi ve ekonomisine katkısı ayrıca sorgulanmıştır. Filmin beklenen gişe başarısını gösterememekle birlikte Çorum ili özelinde kültür turizmi ve ekonomisine yönelik çalışmalara katkıda bulunduğu gözlemlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Kültür ekonomisi, sinema, kent, tanıtım, turizm.

ABSTRACT

Culture has become one of the main sources of sustainable economic development. This has brought the cultural economy or the culture industry to the

* Bu makale, 15-16 Mayıs 2019 tarihlerinde Eskişehir’de düzenlenen “Motif Uluslararası Genç Halkbilimciler ve Türk Dünyası Sempozyumu”nda bildiri olarak sunulmuş metnin gözden geçirilmiş şeklidir.

* Doktora Öğrencisi. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Halk Bilimi Anabilim Dalı -Ankara. E-posta: nzfzdmr@hotmail.com

This article was checked by Turnitin.

agenda. The cultural economy or industry has been seen by the German philosopher Adorno as a device that serves capitalism more. To consider it as a sector that serves only capitalism will mean not to develop efforts towards cultural tourism which is developing with the influence of the media. Many products, services, activities, institutions, actor and systems are included in the cultural economy in the World and Turkey. In the cultural industry, film and video, television and radio, video games, music (recorded music market, live music performances, new editions in the music industry), books and press (book printing, magazine and newspaper prints) have an important place. It is seen that the cinema, which is described as “industry”, has a very important mission in the promotion of countries’ economies, cultures and cultural tourism. Cinema films and television series contribute to the realization of great economic gains on the one hand, promotion of the cultures of the countries and development of cultural tourism on the other. In this study, “Leblebi Tozu”, which was released in 2016, will be evaluated in the context of cinema, cultural tourism and economy. Although the film did not show the expected box office success, it was observed that it contributed to cultural tourism and economy studies in the province of Çorum.

Key Words: Cultural economy, cinema, city, presentation, tourism.

Giriş

Kültüre ve sanata olan talebin artması ve kültürlerin ülkelerin ekonomilerine muhtemel katkılarının görülmesi, kültürel ürünlerin üretilmesi ve pazarlanmasına yönelik girişimlere hız kazandırmıştır. Kültürlerin metalaştırılması ve bütünüyle kapitalizmin hizmetine sunulması gibi riskleri de içeriyor olmasına karşın kültür ekonomisi, kültür turizminin geliştirilmesi ve kültürlerin yaygınlaştırılması bakımından önemsenmesi gereken bir realitedir. Kültürün, sürdürülebilir ekonomik kalkınmanın temel kaynaklardan biri olarak kabul edildiği günümüzde, kültür ekonomisini salt kapitalizme hizmet eden bir sektör olarak değerlendirmek, medyanın da etkisiyle giderek gelişen kültür turizmine dönük çabaları geliştirmemek anlamına gelecektir.

Kültür ekonomisi, Nebi Özdemir’in de belirttiği gibi, gelişmiş ülkelerde turizmin, daha çok da kültür turizminin de etkisiyle kentlerin kültürel ekonomik yapılarının çözümlenmesi temelinde gelişmiştir. Özellikle, 1960 ve 1970’li yıllarda kent ve sanayi folkloru araştırmalarının ortaya çıktığı Almanya’da, kentlerin kültür ekonomisi, ayrıntılı bir şekilde incelenmeye başlanmıştır. Kültür ekonomisi ya da kültürel ekonomi gibi terimler ise özellikle son çeyrek asırda belirginleşmeye başlamıştır. Bunda görsel-işitsel medya, bilişim, kayıt ve dijital teknolojiler ve turizm gibi farklı kültür endüstrileri ve sektörlerindeki yaşamı dönüştüren hızlı ve köklü

değişmelerin etkisi büyüktür. Toplumların hızla elektronik, sanal ve dijital kültür bağlamlarına geçişi, belirtilen dinamiklerin bir nedeni ve sonucudur. Yeni kültür bağlamları, yeni sistemleri, araçları, ürün ve hizmetlerle aktörleri de beraberinde getirmiştir. Var olan kültürel bellek; hızla elektronik, sanal ve dijital ortama aktarılmaya başlanmıştır. Kültürel yaratım, aktarım ve tüketim, farklılaşmıştır (Özdemir, 2012: 9, 11).

Dünyada ve Türkiye’de kültür ekonomisi kapsamına pek çok ürün, hizmet, faaliyet, kurum, aktör ve sistem dâhil edilmekte ve değerlendirilmektedir. Kültür endüstrisinde film ve video, televizyon ve radyo, video oyunları, müzik (kayıtlı müzik piyasası, canlı müzik gösterileri, müzik sektöründeki yeni baskılar), kitaplar ve basın (kitap basımı, dergi ve gazete baskıları) önemli bir yere sahiptir (Özdemir, 2012: 13).

Konuya sinema dizi ve kültür ekonomisi açısından yaklaşıldığında “bacasız sanayi” olarak nitelendirilen sinemanın ülkelerin ekonomileri, kültürlerinin tanıtımı ve kültür turizminde çok önemli bir misyonu üstlendiği görülmektedir. Amerikan sineması ya da Hollywood sektörünün Amerikan ekonomisine, kültür turizmine ve en önemlisi de Amerikan değerlerinin yaygınlaştırılmasına olan katkısı dikkate alındığında sinema ve daha sonra ortaya çıkan dizi sektörünün kültür ekonomisindeki yeri çok daha iyi anlaşılacaktır. Sinema filmleriyle televizyon dizileri, bir yandan büyük ekonomik kazançların elde edilmesine, diğer yandan da ülkelerin kültürlerinin tanıtılmasına ve kültür turizminin geliştirilmesine katkıda bulunmaktadır. Türk televizyon dizilerinin son dönemlerdeki uluslararası başarısı ve ülke ekonomisiyle kültürene olan katlıları, ülkemizde kültür ekonomisine verilen önemin artmasına katkıda bulunmaktadır.

Dizilerin çekildiği mekânların önemli sayıda turisti kendine çekiyor ve bu mekânlarda yaşayan insan topluluklarının kültür turizminden ciddi gelirler elde ediyor olması, sinema ve dizi sektörü ile mekânların kültürlerinin buluşmasını sağlamış, her iki tarafın da bu ilişkiden önemli yararlar elde etmesine olanak sunmuştur. Söz konusu sinema filmleriyle dizilerin çekildiği mekânların turist akınına uğruyor olması ve bu mekânlar üzerinde gerçekleştirilen kültürel üretimlerin cazip hale gelmesi, belirgin bir ya da birkaç özelliği olan pek çok ilin, ilçenin, beldenin bir sinema filmi ya da televizyon dizisi sahnesine dönüşmesine vesile olmuştur. Başka bir deyişle çekilen sinema filmleri ve diziler, çekildikleri mekânlardaki maddi ve manevi üretimlerin tanıtımını hızlandırıp kolaylaştırdığı için hemen her yerleşim bölgesi sinema filmleriyle dizilerin çekimine açık bir hale gelmiştir. Urfa, Mardin, Diyarbakır gibi illerde çekilmeye başlayan dizi filmleri mekânlarına Nevşehir, Sivas, Trabzon, Muğla, Aydın, İzmir gibi illeri

de eklemiş, bu illerin maddi ve manevi kültürlerinin kültür ekonomisi kapsamına girmesine olanak vermiştir. Kimi sinema filmleri ile televizyon dizileri, artık şehirlerin kültürlerinin tanıtımını yapmak ve kültür turizminin gelişmesini sağlamak amacıyla çekilir hale gelmiştir.

Türk sinemasının yukarıda belirtilen nedenlerden ötürü mekânlarına dâhil ettiği illerden birisi de Çorum'dur. Çorum'u maddi ve manevi kültürü açısından konu edinen filmlerden biri de 2016 yılında gösterime giren "Leblebi Tozu" aldı sinema filmidir. Bu çalışmada, söz konusu film, kültür turizmi ve ekonomisi bağlamında ele alınıp incelenmeye çalışılacaktır. İnceleme aşamasında söz konusu filmin Çorum'un kültürel yapısının hangi özelliklerini öne çıkardığı, bunu kültür turizmi ve ekonomisi bağlamında ne derecede başarılı bir şekilde yaptığı da sorgulanacaktır.

Kültür Turizmi, Kültür Ekonomisi ve "Leblebi Tozu" Filmi

2016 yılında gösterime giren ve yönetmenliğini Hakan Eser'in yaptığı film (URL-1), Çorum ve İstanbul'da çekilmiştir. Senaryosunu Nimet Erdem ile Ayşe Kudret Yılmaz'ın yazdığı filmde dolandırıcılık yaparak zengin olmaya çalışan Ali ve arkadaşlarının başına gelenler mizahi bir dille anlatılmıştır. Çorum şivesine, doğal güzelliklerine, tarihi mirasına ve halk hayatına yer veren film, beklenen gişe başarısını gösterememesine karşın (gösterime girdikten sonraki ilk dört haftasında sinema salonlarında 10.931 kişi tarafından izlenmiştir, bk. URL-2), Çorum ili kültürünün tanıtılmasına ve Çorum'a gelen turist sayısının artırılmasına katkıda bulunmaya çalışmıştır.

"Leblebi Tozu" filmini, kültür turizmi ve ekonomisi bağlamında "maddi ve görsel unsurlar", "inanç unsurları", "sözlü kültür yaratmaları", "halk diline dönük temsiller" ve "hafıza mekânları" gibi başlıklar altında ele alıp değerlendirmek mümkündür. Fakat çalışma, bir makale hacmi göz önünde tutularak hazırlandığı için filmde yer alan bütün kültürel unsurlar üzerinde ayrı ayrı durulamayacak, Çorum'un kültürel yapısını en çok öne çıkaran unsurlar ele alınıp kültür turizmi ve ekonomisi bağlamında yorumlanacaktır. Başka bir deyişle, kültürel unsurların seçiminde söz konusu filmin öne çıkardığı başlıca unsurlar (ağız özellikleri, davranış kalıpları, hafıza mekânları vd.) dikkate alınacaktır.

Çorum denilince ilk akla gelen, leblebidir. Bu nedendir ki daha filmin adında Çorum'u simgeleyen leblebiye yer verilmiştir. Leblebi ve leblebi tozu, Çorum'u simgelemenin yanı sıra, yetişkinlerin gelenekler üzerine kurulu çocukluk dönemlerini de çağrıştırmaktadır. İstanbul'dan Çorum'a geliş ya da dönüş, bu bağlamda çocukluk dönemine, anneye dönüş

anlamına da gelmektedir. Filmin dolandırıcı başkarakterlerinin Çorum'a geldikten sonra olumsuz özelliklerinden arınmış olmaları ile çocukluk döneminin saflığı ya da kirlenmemişliği arasında doğrudan bir bağ kurulmuş gibidir. Çorum'da yaşanan arınma, İstanbul'un neden olduğu kirlenmişliğin özelde Çorum'da, genelde ise Anadolu'da ortadan kalkacağına dair inanç ya da düşünce üzerine kurgulanmıştır. Bu yönüyle film, İstanbul insanını Çorum'a öze, doğala ve saflığa dönmek için davet etmek ister gibidir. Bu da insanların Çorum'a gelmek için en az bir sebebinin olduğu anlamına gelmektedir: Arınmak, doğala ve öze dönmek istiyorsan Çorum'a gel!

Çorum'u insanların özüne döndüğü bir yer olarak sunan filmde Çorum ağzına özel bir önem verilmiştir. Filmin karakterlerinden birinin Çorumlu gibi görünmek için Çorum ağzını ustalikle konuşmayı becermesi gerekmiştir. Bunun için de Çorumlu birinin yanında belli bir süre yaşamak ve ondan Çorum ağzını öğrenmek zorunda kalmıştır. İstanbullu karakterimizin aldığı ders, deyim yerindeyse sinema filmi üzerinden bir ağız çalışması yapmak anlamına gelmektedir. Kendinden oldukça emin ve rahat görünen Çorumlu İlhan Abi, İstanbullu karakterimizde neden olduğu bütün travmalara rağmen, Çorum ağzının bazı belirgin özelliklerin aktarımında başarılı olmuştur. Filmde Çorumlu İlhan Abi üzerinden Çorum ağzına özgü bazı kelimelerin öne çıkarıldığı görülmektedir. Öne çıkarılan başlıca kelime, “gobel”dir. Çorum ağzının en yaygın kelimelerinden olan “gobel”, “genç, kızan” anlamında kullanılmaktadır. Diğer bir kelime, “gunnamah”tır. “Gunnamah”, “kulunlamak” kelimesinin Çorum ağzındaki söyleniş biçimi olup hayvanların doğum yapmasını ifade etmek için kullanılmaktadır. Başka bir kelime ise “teñdirmek”tir. Filmde bu kelimenin anlamı üzerinde durulmamıştır. Ağız özelliklerinin yansıtıldığı sahneler, Çorum kültürüne ağız özellikleri üzerinden dikkat çekmeyi amaçlamıştır.

“Leblebi Tozu” filminde öne çıkarılan mekânların başında Hattuşa Alacahöyük kalıntıları gelmektedir. 1986 yılında UNESCO tarafından Dünya Kültür Mirası arasına alınan Hattuşa Alacahöyük kalıntıları, Çorum'un tarihi mirasını gözler önüne sermesi ve kültür turizminin en önemli aracı olması bakımından önemlidir. Filmde, Hattuşa Alacahöyük, bir turist rehberinin ağzından anlatılmaktadır. Film, bu anlatım üzerinden izleyiciye Hattuşa'yı tanıtmaktadır. Söz konusu görüntü ve anlatımlar, filmi izleyenlere Çorum'a gelmek için bir neden daha sunmaktadır. Çorum, Hitit uygarlığının merkezidir ve Hattuşa da UNESCO tarafından Dünya Kültür Mirası arasına alınmıştır. Bu da Çorum'u dünyaca bilinen ve gezilmesi, görülmesi gereken bir yere dönüştürmektedir.

Filmin mekânları arasında Çorum'un simgelerinden olan Dikiciler Arastası da yer almıştır. Kültürel miras kapsamında ele alınabilecek bu tarihi mekân, Çorum'un hafızasını yansıtması bakımından oldukça önemlidir. Üç yüz yıllık bir geçmişe sahip olan Dikiciler Arastası, Çorum'un tarihselliğinin yanı sıra, kent kimliğini de gözler önüne sermektedir. Film, söz konusu mekânda faaliyet yürüten ayakkabı tamircileri üzerinden izleyicinin dikkatini geleneksel mesleklere ve bunların icra edildiği tarihi mekânlara çekmeye çalışmaktadır. Film, izleyicinin kafasına Çorum'a gittiğinde Dikiciler Arastası'nı mutlaka görmesi gerektiği düşüncesini etkin bir şekilde yerleştirmektedir.

Filmin bir diğer mekânı ise Obruk Barajı'dır. Çorum'un doğa güzelliklerini yansıtan yerlerden biri olan Obruk Barajı, aynı zamanda piknik yapıp balık tutulan bir yerdir. Son dönemlerde su sporları bakımından da dikkat çeken Obruk Barajı bölgesi, "Çorum'un Alaçatısı" olarak nitelendirilmekte olup kültür ve spor turizmi açısından önemlidir. Film, Obruk Barajı üzerinden izleyiciye Çorum'a gelmek için bir neden daha sunmaktadır.

Sonuç

Çekimi sırasında Çorum halkının büyük ilgisini çeken "Leblebi Tozu", Çorum'u tarihi, coğrafi ve kültürel yapısıyla tanıtmayı amaçlayan, insanları Anadolu'nun bu temiz ve dingin beldesine davet eden belgesel kıvamında bir filmidir. Çorum'un doğa güzelliğine, tarihi dokusuna, Çorum insanının vurdumduymazlık noktasına kadar çıkabilen rahatlığına, Çorum'un kent dokusunu yansıtan mekânlarına ve ağız özelliklerine yer veren film, sinema eleştirmenleriyle izleyiciler tarafından ciddi eleştiriler almasına karşın (Kimi izleyici eleştirileri için bk. URL-3), kültür turizmi ve ekonomisi kapsamındaki çalışmalara katkıda bulunması bakımından dikkat çekicidir. Filmin senaryosunun zayıflığı ile Çorum'u Çorum yapan kültürel özelliklere yeterince akıcı ve çarpıcı bir şekilde yer vermemesi, belki de en önemli eksikliklerindedir. Bu yönüyle "Dondurmam Gaymak" ve "Düğün Dernek" filmleri kadar başarılı olduğunu söylemek mümkün değildir. İzleyicide kalıcı bir etki bırakabilecek bir senaryodan ve oyuncu kalitesinden yoksun olması filmin, "Dondurmam Gaymak" ve "Düğün Dernek" filmlerinin Muğla ve Sivas illerine yaptığı katkı kadar katkı yapmasının önüne geçmiştir.

Çorum'un kültürel ve doğal zenginliklerini Leblebi, Hattuşa, Obruk Barajı, Dikiciler Arastası ve Çorum ağızı üzerinden gözler önüne sermeye çalışan film tanıtıma, kültür turizmine ve ekonomisine katkıda bulunmak amacıyla çekilmiş bir film gibi durmaktadır. Senaryo zayıflığı ile oyunculuk

kalitesi, bu durumu gözler önüne sermektedir. Bu noktada bu tür filmlerin çekimi aşamasında sanat ve estetik kaygılarının tanıtım, kültür turizmi ve ekonomisi karşısında önemsizleşmemesi gerektiğini de ayrıca belirtmek gerekir. Kültür turizmi ve ekonomisine odaklanan filmlerin, tıpkı “Dondurmam Gaymak” ve “Düğün Dernek” gibi sürükleyici ve akılda kalıcı bir senaryoya sahip olmaları, oyuncu ve oyunculuk kalitesi ile öne çıkmaları gerekmektedir. Söz konusu durum, bu tür filmleri çekmeye soyunan senaristlerle yönetmenlerin kültür turizmi ve ekonomisi alanında uzman akademisyenlerle işbirliğine gitmelerinde yarar vardır. Bölgenin kültürel yapısını ve kültür turizmi potansiyelini bilen insanlara danışmanın yanı sıra, bölgede bir süreliğine de olsa yaşamının, bölge insanını daha iyi bir şekilde gözlemlemeye çalışmanın gerekliliğine de dikkat çekmekte yarar vardır.

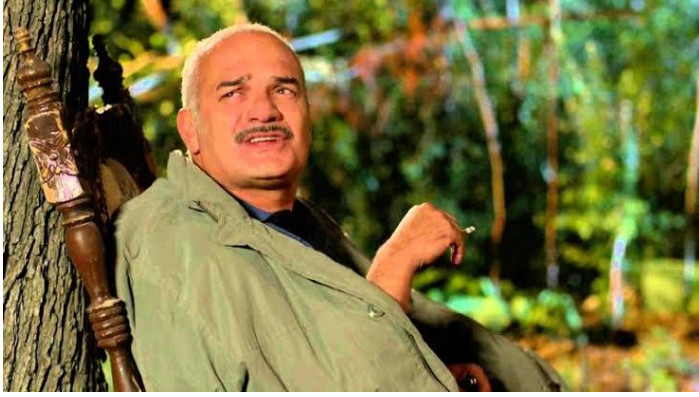
“Leblebi Tozu” filminin kültür turizmi ile ekonomisine olan katkısını Çorum ili özelinde ele almayı amaçlayan bu çalışma, yukarıda da ifade edildiği gibi, sınırlı sayıdaki veriden yola çıkmıştır. Çok daha kapsamlı ve derinlikli bir çalışmanın yapılabilmesi, hem filme bütüncül bir şekilde yaklaşılmasını hem de kültürel çalışmalar, ekonomi, iletişim, medya, sinema ve popüler kültür alanlarında uzmanlaşmayı gerektirmektedir. Bu da halkbilimi alanında kalem oynatanların bu tür filmleri kültür turizmi ve ekonomisi bağlamında değerlendirebilmeleri için anılan alanlarda ciddi okumalar yapmalarını, bu alanlarda uzmanlaşan kişilerle işbirliğine gitmelerini gerekli kılmaktadır.

Kaynakça

- Adorno, Theodor W. (2011). Kültür Endüstrisi Kültür Yönetimi. (Çev. N. Ülner, M. Tüzel ve E. Gen). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Özdemir, Nebi (2012). Kültür Ekonomisi ve Yönetimi (Seçki). Ankara: Hacettepe Yayıncılık.
- URL-1: Leblebi Tozu. <https://www.youtube.com/watch?v=fMVyb-bRsGE> (Erişim: 18. 01. 2019).
- URL-2: <https://boxofficeturkiye.com/film/leblebi-tozu-2013045> (Erişim: 18. 01. 2019).
- URL-3: Leblebi Tozu. <http://www.beyazperde.com/filmler/film-240517/kullanici-elestirileri/en-yeniler/> (Erişim: 18.01.2019).

(Fotoğraf 3. Çorum ağzi öğretmeni İhsan Abi)

(Fotoğraf 4. Dikiciler Arastası)